

2.7 Rozvojový potenciál a populační prognóza

Hlavním výsledkem projektu v detailu zázemí Prahy je prognostický výhled vývoje počtu a struktury obyvatelstva suburbánní zóny Prahy. Tato zóna byla vymezena spíše širěji v hranicích obvodů obcí s rozšířenou působností tak, aby zahrnovala nejen území v současnosti zasažené procesem *rezidenční suburbanizace*, ale umožnila postihnout také potenciál rozšiřování tohoto procesu v perspektivě do roku 2030. Předpokládáme totiž, že výstavba nového bydlení i migrace obyvatel z jádrového města (Prahy) bude v následujících letech pokračovat. Cílem předkládané syntetické mapy je (i) odhadnout, jaký bude celkový populační vývoj suburbánní zóny jako celku a (ii) odhadnout hlavní koncentrace suburbánní výstavby a migrace v následujících letech. Mapa tak do značné míry čerpá z jednotlivých dílčích analýz provedených v rámci řešení dvouletého projektu a zohledňuje výsledky práce na *populační prognóze suburbánní zóny Prahy* a prostorových analýz zobrazených v dalších mapách tohoto souboru.

Prognóza vývoje obyvatelstva suburbánní zóny Prahy na období let 2012–2030 byla sestavena standardním způsobem, s využitím *kohortně-komponentního přístupu* a jemu odpovídajících analytických a prognostických metod. Princip tohoto přístupu spočívá v pojetí populačního vývoje jako souhrnného procesu tvořeného relativně autonomními dílčími procesy: porodností (plodností), úmrtností a migrací členěnou na vstupní a výstupní složku, a v samostatném přístupu k analýze a prognóze vývoje každé z těchto komponent.

Výsledky dílčích prognóz vytvořených na základě detailních analýz aktuálního vývoje jsme transformovali do hodnot parametrů kohortně-komponentního projekčního modelu pro jednotlivé projekční kroky v rozsahu celého období prognózy. Souhrnná prognóza pak vznikla opakovaným použitím klasického projekčního modelu. Při něm byly v jednoletém kroku projekce na poslední známou nebo získanou detailní (jednoletou) pohlavní a věkovou strukturu obyvatelstva aplikovány věcně a časově odpovídající prognózované hodnoty pohlavně a věkově specifických intenzit plodnosti, úmrtnosti a vystěhování, a stejně tříděné očekávané počty přistěhovalých. Tímto způsobem jsme postupně za suburbánní zónu jako celek získali počty mužů a žen v detailní věkové struktuře ke konci každého kalendářního roku období prognózy. Potřebné výpočty jsme realizovali s využitím vlastního programového vybavení. Ucelený přehled našich dílčích prognostických představ poskytují hodnoty agregátních charakteristik plodnosti, úmrtnosti a migrace v klíčových letech období prognózy, které jsou uvedeny v tabulce 2.10.

Rok	Plodnost (úhrnná plodnost)			Úmrtnost (naděje dožití při narození)						Migrace (migrační saldo)		
	nízká	střední	vysoká	muži			ženy			nízká	střední	vysoká
				nízká	střední	vysoká	nízká	střední	vysoká			
2012	1,62	1,63	1,64	75,23	75,28	75,33	80,53	80,58	80,63	4 590	8 128	13 437
2015	1,63	1,66	1,72	75,36	76,03	76,54	80,66	81,20	81,63	2 433	5 347	9 721
2020	1,62	1,68	1,76	76,25	77,20	77,95	81,37	82,18	82,84	4 006	7 062	11 659
2025	1,61	1,69	1,77	77,02	78,30	79,28	81,99	83,07	83,94	752	2 773	5 844
2030	1,58	1,68	1,77	77,75	79,31	80,48	82,52	83,85	84,89	191	1 916	4 567

Tabulka 2.10: Očekávaný vývoj složek demografické reprodukce, 2012–2030, vybrané roky, suburbánní zóna Prahy

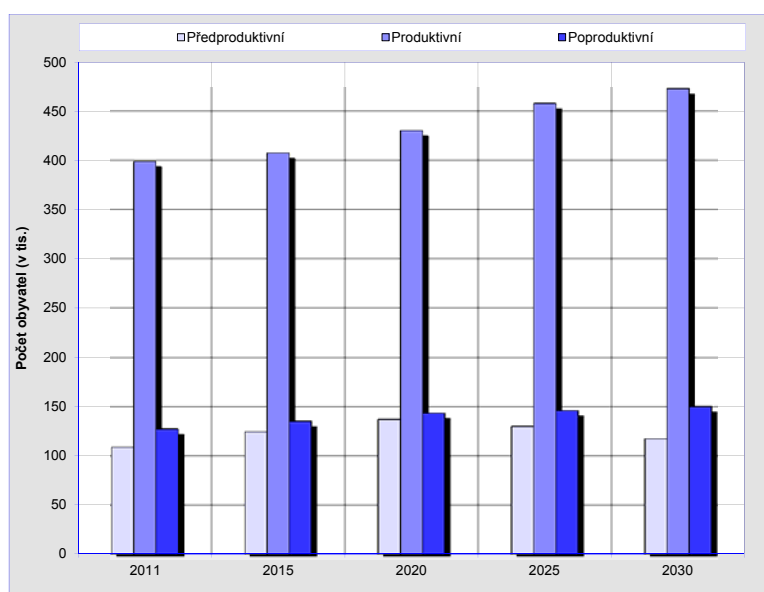
Zdroj: Burcin a kol. (2013)

Výslednou prognózu početního stavu a pohlavní a věkové struktury obyvatelstva tvoří celkem tři varianty budoucího vývoje: střední, vysoká a nízká, přičemž střední varianta představuje nejpravděpodobnější trajektorii sledovaného vývoje. Vysoká a nízká varianta pak vymezují realistické rámce budoucího vývoje s ohledem na míru neurčitosti výsledků daných střední variantou. Tyto rámce by neměly být dalším vývojem v příslušném období překročeny, respektive jejich překročení je relativně málo pravděpodobné. Počet obyvatel suburbánní zóny Prahy s krajní pravděpodobností dále poroste, a to po celé období prognózy. Podle střední varianty by do roku 2022, který bude z hlediska dynamiky populačního růstu s největší pravděpodobností zlomovým, měl počet obyvatel v území dosáhnout přibližně 724 tis. osob, tedy hodnoty zhruba o 89 tis. osob vyšší než ve výchozím bodu prognózy (31. 12. 2011). V osmi letech následujících po roce 2022 očekáváme, že se počet obyvatel zvýší o dalších 17 tis. osob, tedy na 741 tis. ke konci roku 2030. Ve srovnání s koncem roku 2011 by tak početní stav obyvatelstva suburbánní zóny měl vzrůst téměř o 17 %. Očekávaný vývoj celkového počtu obyvatel je zřejmý z grafu umístěném vpravo nahoře na mapovém listu.

Budoucí vývoj věkové struktury obyvatel suburbánní zóny Prahy bude primárně ovlivněn výchozí věkovou strukturou a jejími charakteristickými nepravidelnostmi. V podstatné míře se však na ní bude podílet také očekávaný rozsah migračních pohybů. Nebude přitom záležet jen na celkovém migračním saldu, ale také na jeho rozložení podle pohlaví a věku, tedy na demografické struktuře hlavních migračních proudů. Výchozí demografická struktura sledovaného obyvatelstva se vyznačuje vysokou nepravidelností. Svým zastoupením jí jednoznačně dominují generace narozených v 70. letech, tedy dnešní třicátníci a nejmladší čtyřicátníci, a částečně také jim narozené děti. Jedná se o jednu ze základních nepravidelností aktuální věkové struktury obyvatelstva České republiky a jejích územních celků. Tyto nepravidelnosti vznikly v důsledku specifického demografického vývoje u nás v průběhu celého 20. století a zejména jeho druhé poloviny. V případě suburbánní zóny však ta nejvýraznější byla dále zvýrazněna časovým souběhem rozsáhlé bytové výstavby a věkovou strukturou přistěhovalých. Migrace do zázemí Prahy se

totiž v období nejintenzivnější bytové výstavby účastnili zejména příslušníci velmi početných generací narozených v 70. letech 20. století. Porovnání věkové struktury očekávané v roce 2030 ve srovnání s výchozí věkovou strukturou pro střední variantu prognózy je zřejmé z věkových pyramid vpravo dole na mapovém listu.

Vlivem snižujících se počtů žen ve věku vyšší intenzity plodnosti budou počty narozených dětí s největší pravděpodobností dále klesat. Vzhledem k výrazným nepravidelnostem věkové struktury dětí (0–14 dokončených let) v suburbánní zóně Prahy však jejich počet i podíl po celou první polovinu období prognózy ještě poroste. Jestliže na konci roku 2011 žilo v území téměř 109 tis. (17,2 %) dětí, pak o deset let později by jich mělo být přibližně 138 tis. (19,2 %). Poslední uvedené číslo představuje zhruba o čtvrtinu vyšší podíl dětí na obyvatelstvu, než jaký v současnosti pozorujeme v populaci Česka jako celku. Po roce 2020, kdy dosáhne hodnoty 19,3 %, však bude zastoupení dětí v zázemí Prahy dynamicky klesat a během deseti let by mělo podle nejpravděpodobnějšího scénáře sestoupit pod 16 %. V absolutním vyjádření by jeho naplnění znamenalo pokles celkového počtu dětí zhruba k hodnotě 117 tis. v závěru roku 2030 (obrázek 2.7).

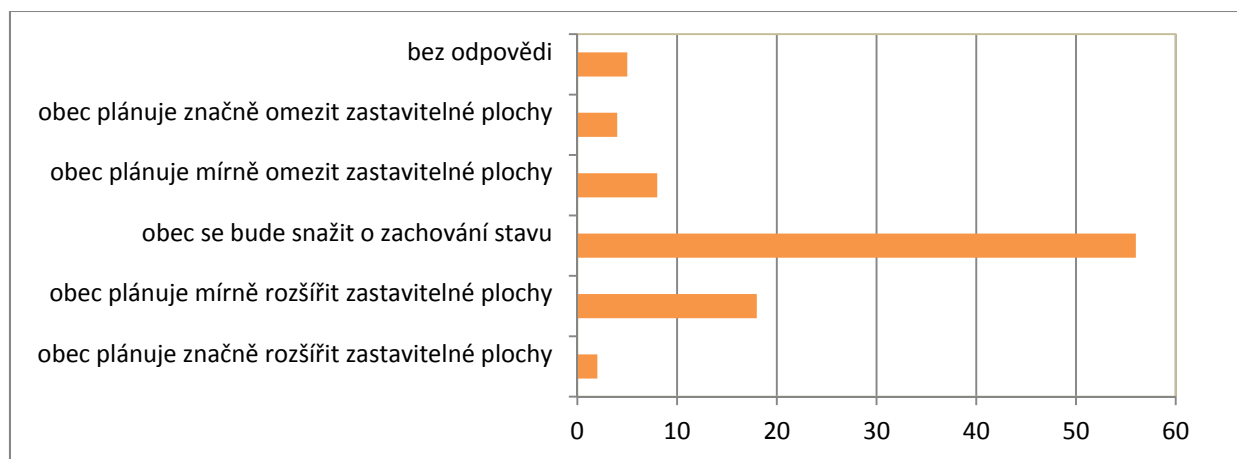
Obrázek 2.7: Obyvatelstvo podle základních věkových skupin, 2011–2030, suburbánní zóna Prahy, střední varianta

Zdroj: Burcin a kol. (2013)

Trvalý početní růst kategorie obyvatel v produktivním věku by měl být kromě výchozích nepravidelností věkové struktury zajištěn pokračující migrační výměnou vedoucí k hlavním migračním ziskům právě v této kategorii. Podílet se na něm však bude i zákonem stanovený a probíhající posun hranice důchodového věku, která tvoří nominální hranici mezi produktivní a poproduktivní složkou obyvatelstva. Tento posun bude významně redukovat dopad nasouvání se stále početnějších generací do vyššího věku

blízkému této hranici. Později k růstu produktivní složky nominálně přispěje také přechod početných generací dnes již narozených dětí přes dolní věkovou hranici produktivního věku (15 let). Poproduktivní složka bude v populaci zázemí Prahy po celé období prognózy zastoupena spíše podprůměrně, a její podíl na obyvatelstvu ve výši 20 % bude v čase patrně velmi stabilní. Varianty populační prognózy suburbánní zóny Prahy tvoří samostatný výstup projektu, ve kterém jsou k dispozici všechny výsledky výpočtů (Burcin a kol. 2013).

Mapa zobrazuje hlavní rozvojové potenciály obcí nacházejících se v suburbánní zóně Prahy a představuje syntézu dílčích analýz diskutovaných v předcházejících mapách v této sekci analytických textů. Stěžejním ukazatelem potenciálního rozvoje jednotlivých obcí je podíl zastavitelných ploch vymezených v územních plánech obcí suburbánní zóny na celkové ploše obce. Tato charakteristika byla detailně hodnocena v kapitole 2.5. V mapě jsou zobrazeny pouze plochy, které budou sloužit rezidenční výstavbě. Tento ukazatel vyjadřuje připravenost obcí k pokračování nové suburbánní výstavby. Validitu dat z územních plánů doplňují výsledky dotazníkového šetření provedeného mezi starosty obcí v zázemí Prahy v roce 2011. Data ukazují, že většina oslovených obcí se bude snažit o zachování rozsahu doposavad plánovaných ploch k novému rozvoji (viz obrázek 2.8). Politika zaměřená spíše na regulaci nové zástavby (viz např. obce Dolní Břežany a Libeň; kapitola 3.5) je tedy v regionu prozatím spíše výjimečná.

Obrázek 2.8: Odpověď vedení obcí na otázku „Plánuje obec revidovat rozsah a rozmístění rozvojových ploch v novém územním plánu?“ (N=93)

Zdroj: Ouředníček, Špačková (2011)

Dalším faktorem potenciální bytové výstavby a suburbánní migrace je dostupnost Prahy, která je měřena na základě individuální automobilové dopravy. Data opět vycházejí z dílčí

analytické mapy (2.6), avšak se zvýrazněním pouze dvou izochron, které představují kritické hodnoty při rozhodování domácností o místu bydliště vzhledem k dostupnosti hlavního města. Dostupnost je přirozeně ovlivněna vedením hlavních silničních tahů a může se v horizontu dalších desetiletí výrazně zlepšovat v závislosti na dostavbě dálniční a silniční sítě zejména v jižní a západní části metropolitního regionu. Suburbanizace však také výrazně zatěžuje silniční síť a způsobuje dopravní kongesce. Výsledky je možné konfrontovat také s dostupností Prahy hromadnou dopravou (mapový list 2.6), která může představovat alternativu k jízdě autem. Specifickým indikátorem v oblasti Pražského metropolitního regionu je zastoupení objektů individuální rekreace na domovním fondu obce. Jedná se o potenciální transformaci zejména chatářských oblastí na trvalé bydlení. Tento fenomén byl zmapován podrobněji v literatuře věnující se druhému bydlení (Fialová 2012) a je dokumentován také v případě detailní analýzy spádového území obce Dolní Břežany (viz mapové listy kapitoly 3).

Z mapy je patrné, že potenciál nové suburbánní výstavby je na území vymezených 11 SO ORP velmi nerovnoměrný. Celkově lze očekávat, že suburbanizace bude v zázemí Prahy pokračovat jako přirozený proces vývoje města i v dalších desetiletích. Po počátečních specifikách daných uspokojením odložené poptávky po suburbánním bydlení a boomu v období před ekonomickou krizí můžeme očekávat zájem o suburbánní bydlení u několika diferencovaných typů domácností. Za prvé se bude jednat o mladé rodiny, které budou směřovat do klidnějšího, čistšího a bezpečnějšího prostředí zejména s ohledem na bydlení dětí. Tato složka bude stabilně zastoupena v populaci přistěhovalých a bude přirozeně ovlivněna celkovým zastoupením v pražské demografické struktuře. Je přitom zřejmé, že se mladší páry nestěhují pouze do nové výstavby, ale hledají i levnější bydlení ve stávajícím domovním fondu. Extrémním příkladem stěhování do stávající zástavby je transformace chat a chalup, která je ale doménou spíše starších domácností vlastních rekreačních objektů v zázemí města. Z hlediska proměny demografické struktury nelze zapomínat i na specifické důvody stěhování do zázemí města, kde jsou lokalizovány domovy seniorů. Za nejméně předvídatelný proces je možné považovat *zahraniční migraci*, která v případě metropolitního regionu Prahy představuje stěžejní část růstu populace. V tomto ohledu lze očekávat *dekoncentrační tendence dvojího druhu*: (i) suburbanizace cizinců, kteří mají vyšší socio-ekonomický status a hodlají se v Praze dlouhodoběji usadit; (ii) tlak zahraniční migrace na lokality ve vnitřním městě s částečným odlivem domácí populace do vnějšího města a zázemí. Celkově je možné v příštích dvou desetiletích očekávat stabilní bytovou výstavbu v těsném zázemí i v odlehlejších místech suburbánní zóny, ale také postupnou diverzifikaci suburbanitů s ohledem na jejich demografickou, sociální a zřejmě i etnickou strukturu.

Literatura:

BURCIN, B., KUČERA, T., POSPÍŠILOVÁ, L., ŠPAČKOVÁ, P., OUŘEDNÍČEK, M. (2013): Prognóza demografického vývoje suburbánní zóny Prahy na období 2012–2030: Východiska, předpoklady a základní výsledky prognózy. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Urbánní a regionální laboratoř, Praha.

FIALOVÁ, D. (2012): Druhé bydlení v zázemí Prahy. In: Ouředníček, M., Temelová, J. eds.: Sociální proměny pražských čtvrtí. Praha, Academia, 229–249.

OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P. (2011): Dotazníkové šetření mezi starosty obcí v zázemí Prahy. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Urbánní a regionální laboratoř, Praha.